

NOVI MEDIJI – NOVE (NE)SLOBODE

NEW MEDIA – NEW UNFREEDOM

Mr Slavica Išaretović¹, Prof. Dr Vedada Baraković²

Apstrakt

Mediji su vladajuća snaga koja upravlja nama i našim životima, željeli mi to priznati ili ne. Iako sami po sebi ne bi trebalo da imaju moć, ipak stvaraju i ruše ideologije i idole, utiču na načine ponašanja, kao i na identifikaciju i socijalizaciju. Svjedoci smo vrtoglavog rasta broja i vrsta medija i tehnologija, uz istovremeno osiromašivanje kvaliteta sadržaja. Osnovno načelo medijske industrije postala je komercijalna isplativost i dobit, a najbolje sredstvo da se to postigne su spektakl, zabava, rijaliti program, nasilje, pornografija, reklame... Ipak, bez medija se ne može! Oni su najvažnije sredstvo javnog komuniciranja, forum za razmjenu mišljenja, arena za demokratsko sučeljavanje različitih pogleda na svijet, prostor multikulturalne razmjene, sredstvo proizvodnje žanrova popularne kulture i izvor mnogih znanja i informacija. Period koji živimo i koji mnogi označavaju kao postmoderni karakterišu, između ostalog, i novi mediji ili kako ih neki teoretičari nazivaju multimediji. Zahvaljujući njima, nalazimo se u svakodnevnoj oluji informacija i medijskih poruka, koja pred nas stavlja slobodu izbora. U potrazi za slobodom i istinom novinari i publika bi trebalo da se nalaze na istoj strani, s tim što se svako bori na svoj način i sredstvima kojima raspolaže.

Ključne riječi: novi mediji, multimediji, sloboda, novinari, publika, građansko novinarstvo, interaktivnost

Abstract

The media are the ruling power that governs us and our lives, whether we like to admit it or not. Although in themselves should not have the power, however, create and destroy the idols and ideology, influence the modes of behavior as well as the identification and socialization. We are witnessing the spiraling growth of number and types of media and technology, with a simultaneous impoverishment of the quality of content. The basic principle of the media industry has become a commercial value, and profits and the best means to achieve this are spectacle, entertainment, reality show, violence, pornography, advertising... However, without the media cannot be! They are the most important means of public communication, forum for the exchange of views, the arena for democratic confrontation of different world views, the space of multicultural exchanges, means of production genres of popular culture and a source of many knowledge and information. The period which we live and which many labeled as the postmodern has been characterized, among other things, with new media or how they are called by some theorists, multimedia. Thanks to them, we are in a daily storm of information and media messages, which presents us with a freedom of choice. In the quest for freedom and truth, journalists and the public should be on the same side, except that each is struggling in their own way and means at its disposal.

1 autor je predavač Visoke škole „Banja Luka College“, na studijskom programu Mediji i komunikacije e-mail autora: slavica.isaretovic@blc.edu.ba

2 Profesor Filozofskog fakulteta u Tuzli, šef odsjeka za žurnalistiku

Keywords: new media, multimedia, freedom, journalists, public, citizen journalism, interactivity

Definisanje pojmova

Sloboda je nesumnjivo jedan od najvažnijih temelja našeg društva. Upisana u prvi član *Deklaracije o pravima čovjeka i građanina*, ona je bila razlog za borbu i sredstvo emancipacije kulture demokratskih društava. Načelo slobode, potvrđeno u nacionalnim i evropskim tekstovima, pronašlo je svoje filozofsko opravdanje u filozofskoj prošlosti moderne Evrope u nizu rasprava koje su, od Milтона (1644) do Voltera (1763), preko Loka (1663), nastojale dokazati da se ono ne može ostvariti bez načela tolerancije (*Pismo o toleranciji*, *Rasprava o toleranciji*). Sloboda je nužna, objašnjavao je Milton, zato što ne postoji „prva“ istina, postoje samo „prve“ zablude. Istina je raspršena, nalazimo je samo u potrazi. Njeno otkriće na putevima zablude proizlazi iz negativnoga. „Postoji li nešto što prvo više liči zabludi od istine koja se bori protiv predrasude koju joj je dodijelilo vrijeme?“, pitao se još Milton. Drugim riječima, sloboda stvaranja je nužna zato što, ograničena konačnošću, ta jadna ljudska stvorenja poput nas jedino zahvaljujući ispravljenoj zabludi dolaze do približne istine, do tačnog rješenja, do tačne predodžbe.

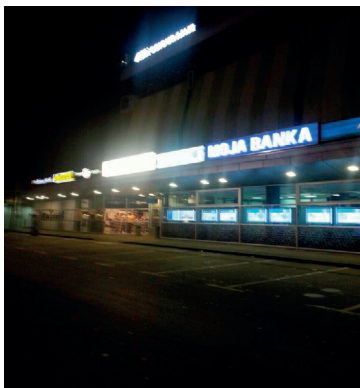
Postmoderni period je period **prividne slobode (bez odgovornosti)** i potrošačkog izbora, doba u kome su tradicionalne zajednice izgubile svoje običaje usljed širenja globalnog kapitalizma, period u kome je zbog ogromnog uticaja medijske simulacije nestala jasna granica šta je to realnost, a šta svijet medijske fikcije. Razlika između visoke kulture (elitizma) i masovne ili popularne kulture doživljava kolaps. Postmodernizam minimalizuje važnost dominantnog diskursa, dominantnog skupa vrijednosti i stavova, koji su velikim dijelom potporni stub institucija i funkcionisanja društva. U takvom svijetu i novinarstvo gubi trku sa profesijom jer jedini cilj vlasnika medija jeste stvaranje profita.

Prošla su vremena u kojima se o društvenim vrijednostima i standardima profesije vodilo računa, dok savremeno doba nameće tempo, koji ne dozvoljava razmišljanje, a kamoli primjenu tih principa. Kako to u svojoj knjizi „Pisanje vijesti i izvještavanje za današnje medije“, autori Anderson i Itjul navode... „Uporedo sa nekontrolisano brzim razvojem tehnologije kada preko elektronskih i onlajn medija događaji momentalno ulaze u milione domaćinstava i kada doslovno svi mediji žure kao nikada prije da prenesu vijesti i prije nego što se zna kakav im je kontekst – novinari sve češće dospijevaju pod žestok udar kritike javnoj mijenja“³. Osim neprovjerenih informacija, poluinformacija ili netačnih informacija, za koje niko ne snosi odgovornost, ni autor ni medijska kuća u čije ime je dezinformacija plasirana, svjedoci smo pojedinačnih pokušaja novinara sa terena, da koristeći društvene mreže plasiraju tačne informacije sa mjesta dešavanja.

Protesti održani u februaru prošle godine u Federaciji potvrđuju upravo ovo o čemu govorimo:

Huligani i pljačkaši uništili tržni centar „Omega“ u Tuzli

3 Itule, B. D., Douglas, A. A.: News Writing and Reporting for Today's Media, McGraw-Hill, 2000, broj. 393 (Itule, B. D., Douglas, A. A.: Pisanje vijesti i izvještavanje za današnje medije, Mek Graur-Hil, 2000, str. 393)

Boris Gagic - @Boris_AJB Feb 6 Robna kuca Omega u Tuzli. Citavi izlozi pic.twitter.com/Pf-S6QAEJy0

Vijest je u jeku protesta u Tuzli osvojila mreže i izašla u medije. Neposredno nakon toga mrežama su počele stizati fotografije koje dokazuju da je u pitanju lažna vijest. Jednu od prvih fotografija koje demantuju dezinformaciju objavio je novinar Boris Gagić na Tviteru.

Novinarstvo na mreži – glavne karakteristike

Mnogi teoretičari medija ne dvoume se kada tvrde da su nove tehnologije sredstvo za prenošenje slobode. Navodi to i Gocini u djelu *Istorija novinarstva*, karakterišući kraj dvadesetog vijeka „kao četvrtu generaciju: generaciju globalnog novinarstva i svjetske komunikacije“⁴, navodeći kao početak procesa 1983. godinu kada američki časopis *Time*, posvećuje svoju tradicionalnu naslovnicu, rezervisanu za ličnost godine, mašini, ličnom računaru (personal computer). „U pogledu potražnje i potrošnje splet novih medija potencijalno se predstavlja kao proces demokratizacije „društva informacija“ razvojem mreža komunikacija koje su nezavisne od centralizovane organizacione kontrole“⁵. Novinarstvo na mreži, kako ga karakteriše Gocini, „ne pokazuje samostalne sposobnosti razbijanja ekonomskih barijera nerazvijenih: njegova logika rasta je neravnompravna i ona uvećava razlike umjesto da ih ublažava“⁶.

Glavna novost koju mreža donosi jeste neprestano ažuriranje vijesti, napisani proizvod je uvijek poluproizvod, koji se može i treba u svakom trenutku doraditi i osvježiti novim detaljima i činjenicama. To smanjuje vrijeme za plasiranje informacija od „što je moguće prije“ u „odmah i sada“, bez brižljive provjere izvora vijesti, osnovnog postulata novinarstva. „Mreža je ogromni supermarket informacija, gdje prikupljene vijesti često liče na izradu kolaža i hipertekstualnog povezivanja različitih sajtova novinskih agencija, televizija, privrednih kompanija, sa oskudnim prostorom ostavljenim za pisanje i za individualnu kreativnost.....Postoji rizik da internet postane mjesto postnovinarstva, zarobljenog u sebi samom gdje susret sa stvarnošću ostaje u pozadini uvijek se odvija nečijim posredovanjem“⁷.

4 Gocini, DŽ.: *Istorija novinarstva*, Clio, Beograd, 2001, str. 407

5 Ibid, str. 409

6 Ibid, str. 418

7 Ibid, str. 420

Ono što najjasnije oslikava razliku između multimedija i ostalih medija, odnosno novih i tradicionalnih medija jeste interaktivnost. Navodeći iskustva nekolicine onlajn novinara, koji smatraju da tradicionalno novinarstvo zbog svoje nespremnosti da njeguje uzajamni odnos sa konzumentima, koji interaktivnost omogućava, je na gubitku, Ričard Krejg, autor knjige „Onlajn novinarstvo“ naglašava: „Interaktivnost zaista znači dijeljenje moći, to znači odustati od uloge vrhovnog u odlučivanju o dnevnom redu. To znači dopustiti čitaocima komentar na vaše viđenje događaja, dati im više prilika nego što sada imaju da kažu šta misle“⁸.

Prema Gociniju, interaktivnost nastaje kao rezultat procesa personalizacije vijesti, koji razvija dvosmjerne informativne kanale između novinara i čitalaca. Prema njemu interaktivnost je „mogući lijek za društvenu neprozirnost stvorenu preobiljem novinske ponude, ostavljanjem šire slobode izbora korisnicima, ali i odricanjem novinarstva od sopstvene istorijske uloge vodiča i orijentacije“, odnosno odricanje novinara i urednika od uloge čuvara kapija (op.a.).

Onlajn novinarstvo, kao i onlajn kultura, donose novi stil pisanja, tehničko-tehnološke osobine medija određuju način na koji će informacije plasirane onlajn biti najefikasnije. Uprkos nedostacima, koje su proizvod fizičkih karakteristika samog medija, kao što su; veličina kompjuterskog ekrana, ograničen video-materijal slabijeg kvaliteta nego na modernim TV prijemnicima visoke rezolucije, umor očiju nakon dugotrajnog krstarenja po sajtovima... onlajn novinarstvo ima i niz prednosti. Krejg navodi samo neke od njih:

- Upotrebom linkova čitaocima pružate priliku da se više informišu o datoj temi
- Priča se može redovno i trenutno dopunjavati najnovijim informacijama (najveća prednost onlajn novinarstva)
- Prostor bez ograničenja dozvoljava iscrpnije izvještavanje (ali nije rupa bez dna)
- Priče možete obogatiti audio, video ili nekim drugim sadržajem
- Možete da napravite onlajn arhivu priča⁹

Stil pisanja koji je prepoznatljiv za onlajn novinarstvo jeste stil koji mnogo više prikazuje lično mišljenje nego što je uobičajeno u novinarskom izvještavanju. Taj novi, neposredniji i nezvaničniji stil više se povezivao sa pridobijanjem pažnje čitalaca, nego sa tradicionalnim direktnim izvještavanjem. Kako kaže Krejg, „često je više podsjećao na kolumne u kojima se iznose lična mišljenja nego na uobičajeno pisanje za naslovnu stranicu; bio bi dovtljivo otesiti i izazivao bi čitaoce više nego što bi samo iznosio činjenice“¹⁰.

Zajednice na internetu nisu nužno povezane interesom, nego ih sačinjavaju „ljudi koji se tokom izvjesnog vremena kreću u istom pravcu“¹¹. Prema Miletiću, virtuelna stvarnost je izraz kojim se opisuje „neopipljiva stvarnost, postojeća samo u medijskim sadržajima, prvenstveno posredovanim digitalnim medijima“¹². Izraz virtuelna stvarnost je stvorio pisac Vilijam Gibson u naučnofantastičnom romanu „Neuromanser“¹³, inspirisan posmatranjem dječije video-igrice na kompjuteru. Za djecu spoljni svijet nije postojao, ali su se ponašala kao da je svijet na monitoru stvarni svijet¹⁴.

8 Krejg, R.: *Onlajn novinarstvo*, Clio, Beograd, 2010, str. 48

9 Ibid, str. 133

10 Krejg, R.: *Onlajn novinarstvo*, Clio, Beograd, 2010, str. 142

11 Džouns, S.: *Virtuelna kultura*, Čigoja, Beograd, 2001, str. 34

12 Miletić, M.: *Komunikološki leksikon*, Megatrend Univerzitet, Beograd, 2012, str. 21

13 („Neuromancer“, 1984)

14 Ibid, crp. 21

Građansko novinarstvo kao potpuno nov medijski koncept u eri globalizacije

Internet i moderne tehnologije, kao i kvalitetni sve manji i sve moćniji geđžeti, uvećana brzina prenosa podataka na različite načine, neki su od faktora koji su običnog čovjeka najprije uključili u proizvodnju različitih sadržaja, a potom od njega napravili reportera sa lica mjesta.

Ideja građanskog novinarstva je da ljudi bez profesionalnog novinarskog iskustva mogu uz pomoć savremene tehnologije kakvu nudi internet sami da učestvuju u kreiranju i distribuciji vijesti. Na primjer, građanin može da napiše nešto o sastanku gradske vlade na svom blogu ili na onlajn forumu. Ili, građanin može da provjeri podatke navedene u nekom mediju i da ih komentariše, ukazuje na greške... Pokret građanskog novinarstva je začeo poslije predsjedničkih izbora u SAD 1988. godine kao reakcija na pad povjerenja građana u mas-medije. Ideja pokreta je bila da stvori »novinarstvo za narod« - drugačije od profesionalnog koje je postalo »pristrasno«. Internet je natjerao tradicionalne medije da se značajno promjene, možda i najdrastičnije do sada. Morali su da se uključe u nove trendove, da otvore dio ili cjelinu svojih sadržaja za besplatno čitanje, da dopru do građana na društvenim mrežama, u njihove i-mejlove, da komuniciraju sa njima više nego ikada ranije, da trpe kritike kakve ranije nisu morali da trpe. Tradicionalni mediji su morali da se otvore na ovaj način iz jednog razloga - da ne bi ostali van tokova i mreža međusobnog građanskog informisanja, koji su sve snažniji i sve bogatiji informacijama. Iz dana u dan, ogroman broj video-klipova, fotografija, informacija i drugih sadržaja cirkuliše na portalima koji zvanično nisu mediji, na društvenim mrežama poput Tvitera i Fejsbuka i mnogobrojnim drugim kanalima.

Blogovi kao specifičnost novinarstva na internetu

Blog (skraćenica od veb - mreža i log - dnevnik) je veb-sajt koji sadrži **vijesti** ili **komentare** o nekoj zanimljivoj temi. Blogovi su lični onlajn dnevници. Tipični blog sadrži tekst, slike i linkove za druge blogove, veb strane i druge medije u vezi sa nekom određenom temom. Upoređujući ga sa postojećim oblicima žanrovski oblikovanih poruka uočavamo da se radi o već postojećim, poznatim žanrovima, modifikovanim ekspresivnim mogućnostima novog (multi)medija - interneta. Blogeri koriste internet kao sredstvo da premoste mas-medije koji su, po njihovom uvjerenju, pod kontrolom ili uticajem establišmenta, pa prema tome neobjektivni. Za njih je posebno važna činjenica da internet ne može da se podvrgne cenzuri. Većina političkih blogova je inspirisana vijestima mas-medija i većina političkih blogera se vezuje za tekstove na veb sajtovima. Neki politički blogovi su originalni komentari. Njihov kvalitet zavisi od obaviještenosti, obrazovanja i trenutnog interesa blogera. Podvrsta političkog bloga je voč blog (watch blog). U njemu autor kritikuje ili hvali ono što mu je privuklo pažnju u onlajn novinama ili sajtu sa vijestima ili kod nekog od popularnih blogera. Blogovi su takođe počeli krajem devedesetih godina da igraju važnu ulogu, jer su pružili mogućnost svakome od nas da podijeli informaciju koju ima ili izrazi svoje mišljenje, a da to dođe do miliona ljudi. Blogeri su 2002. godine natjerali američkog senatora Trenta Lota na ostavku zbog jedne izjave u prilog rasne segregacije.

Svijet je o razaranjima uragana Ketrin 2005. godine bio obaviješten zahvaljujući bloggeru. Prve fotografije sa mjesta dešavanja tokom terorističkog napada u Londonu, 2005. godine napravili su mobilnim telefonima svjedoci dešavanja.

CNN i BBC prenose vijesti, fotografije i video-zapise građana – blogera. U SAD pojedina blog odredišta – kao Daily Kos, na primjer – imaju istu ili veću snagu od mnogih klasičnih medija. Simptomatičan je primjer bloga **Perezhilton.com**, koji se bavi tračevima u šou-biznisu i iza kojeg stoji jedan čovjek, a koji danas ima prihode koji dosežu i do 50.000 dolara dnevno.

Svi oni koje se bave ovim amaterskim novinarstvom ne čine to zato što im je to posao, već zato što žele da ukažu na nešto što smatraju važnim ili zanimljivim. Žele da promijene nešto u društvu, mada su, sa eksplozijom interneta, sve češći slučajevi u kojima je cilj samopromocija onoga ko plasira informaciju. No, ukoliko zanemarimo takve izuzetke, građansko novinarstvo je pojava koja podstiče građane da aktivno učestvuju u društvenim dešavanjima.

Sve je veći broj onih koji, kada se nađu u pravo vrijeme na pravom mjestu, informišu druge o tome. Osnovna i najvažnija razlika između građanskog i klasičnog novinarstva jeste to što je građansko nezavisno od pritisaka, uticaja, imperativa profita i ostalih ograničenja koja su svakodnevica tradicionalnih medija. Današnji masovni mediji uglavnom su u privatnom vlasništvu, a glavni njihov pokretač je profit. Ta činjenica medije često stavlja u pasivan položaj, kako u odnosu na oglašivače koji im mogu uskratiti oglase ukoliko im se ne dopada uređivačka politika medija, tako i u odnosu na različite političko-ekonomske strukture koje na posredan ili neposredan način mogu ugroziti finansiranje medija. Građansko novinarstvo je na takve pritiske imuno, jer ne zavisi ni od čijeg novca, s obzirom na to da mu motiv nije zarada, već informisanje na bazi entuzijazma.

Građansko novinarstvo nezavisno je od pritisaka i uticaja establišmenta i zakonitosti profita, ali je isto tako nezavisno i od tradicionalnih etičkih vrijednosti novinarstva: tačnosti, sveobuhvatnost informacije, nepristrasnosti, nezavisnosti i odgovornosti prema javnosti. Njihova sloboda ograničena je samo njihovom odgovornošću, odnosno sloboda i odgovornost su tijesno povezane, čak neodvojive. Ljudi mogu uživati u svojoj slobodi sve dotle dok ne ugroze slobodu drugih. DŽ. S. Mil je smatrao da „jedino ponašanje pojedinca zbog koga je on odgovoran društvu, jeste ono koje se tiče drugih“¹⁵. Pojedinaac, dakle, mora biti spreman da snosi posljedice svojih postupaka i odluka, jer sloboda može biti „povlastica“ i „teret“, zahtijevajući razborito i obzirno ponašanje. Kod svakog tipa slobode postoji granica, nakon koje možete ugroziti nekoga. Na internetu je lako preći tu granicu, pogotovo kada ne snosite nikakvu odgovornost za to.

Sloboda i etika u onlajn medijima

Bez obzira na to što se internet često doživljava kao mjesto neograničene slobode, standardi i zakoni koji vrijede u štampi i televiziji, obavezni su i za novinare multimedija. Iako novinari nemaju „Hipokratovu zakletvu“, sasvim se jasno zna šta je dozvoljeno, a šta nije. Veliki broj novinarskih udruženja imaju svoje etičke norme, koje se u nijansama razlikuju od udruženja do udruženja.

Dok u novinarstvu postoji etikecija, na internetu postoji netikecija i poštovanje tih pravila ne očekuje se samo od novinara, nego od svih korisnika veba.

Virdžinija Šej u knjizi „Netiquette“ postavlja „10 osnovnih pravila Netiketa“:

- Ne zaboravite na ljude

¹⁵ Mil, S., DŽ.: *O slobodi*, Filip Višnjić, Beograd, 1988, str. 43)

- Isti standardi u ponašanju onlajn, kao i u životu
- Prepoznajte svoje mjesto u svijetu kibernetike
- Poštujte vrijeme i širinu opsega mrežne veze drugih ljudi
- Podijelite stručno znanje
- Doprinesite da vatrene rasprave ne izmaknu kontroli
- Predstavite o sebi dobru sliku onlajn
- Poštujte tuđu privatnost
- Ne zloupotrebjavajte moć
- Opraštajte tuđe greške

Mada na prvi pogled ove dvije vrste zapovijesti djeluju nekompatibilno, kada se ozbiljnije razmotre, vidi se da su dvije strane jedne te iste priče. Odnosno, nepoštovanje novinarskih i onlajn standarda može za onlajn novinara biti kobno. Utoliko je njihov zadatak teži, jer uz primjenu standarda tradicionalnog novinarstva treba da nauče i primjenjuju niz novih pravila.

Osim nepisanih pravila u novinarstvu postoje i zakoni, koji regulišu različite pravne aspekte. Kada je riječ o pravnim pitanjima, onlajn novinarstvo može da bude pravo „minsko polje“. Ne smije se zaboraviti da sve što se objavi na vebu je vrlo javno, od ličnih veb stranica, do međunarodnih veb portala. Svaki novi medij je otvorio i nova etička pitanja, ali zbog svoje sveprisutnosti, interaktivnosti, korištenja multimedije i „neograničene“ mogućnosti da se na njemu objavljuje, veb otvara i pokreće više tema, nego ijedan medij prije njega. Etika godinama zbunjuje novinare u tradicionalnim medijima, a onlajn mediji otvaraju dodatni sloj nedoumica i nedorečenosti.

Veliki broj novinara smatra da treba pristupiti sa stanovišta tradicionalnih etičkih vrijednosti: tačnost, sveobuhvatnost informacije, nepristrasnost, nezavisnost i odgovornost. Već kod prva dva etička zahtjeva, tačnost i sveobuhvatnost, kada je u pitanju onlajn novinarstvo imamo novi činilac, a to je brzina. Većina analitičara smatra da je upravo brzina jedina prava prijetnja kredibilitetu onlajn novinarstva. Takođe, se kao nedostatak ističe autentičnost, emitovanje ne samo činjenice, nego i pozadine tih činjenica da bi se dobila kompletna priča, koja se sa „svjetlosnom“ brzinom onlajn medija sasvim izgubila.

Zaključak

Globalizacija i postmoderan pogled donosi spoznaju o društvenoj (medijskoj) konstrukciji realnosti: nema jedne istine, nema objektivnosti. Nema temelja, etike, ni granica. Nema granica ni u geografskom, niti bilo kojem drugom značenju... „Moderni“ i „civilizovani“ versus „predmoderni“ i „primitivni“ – diferenciraju se preko odnosa prema granici. Prvi se prepoznaju po tome što su „protiv granica svih vrsta“ i („svih boja“), izuzev onih u kojima se odražava njihova „bezgraničnost“. Druge prepoznaju po tome što ovi, u svojoj „nesvijesti“ i „robovanju predrasudama“, drže do granica – od državnih do granica pristojnosti.¹⁶ (Brdar, 2002;151). Zbog odsutnosti apsolutnog, sve postaje prihvatljivo, relativno. Boreći se protiv „meganaracija“ stigli smo „samo“ do novog totalitarizma, koji bez obzira na to kako ga nazivali: mondijalizam, globalizam ili novi svjetski poredak, uvodi novo

¹⁶ (Brdar, M.: *Filozofija u Dišanovom pisaoru*, Izdavačka knjižarnica Zorana Stojanovića, Sremski Karlovci - Novi Sad, 2002, str. 151)

shvatanje svijeta u kome živimo, shvatanja koje urušava sve stare političke, ekonomske, religijske, kulturološke i šire društvene koncepte, na kojima se izgrađivala ljudska civilizacija. „Posljednja varijanta totalitarizma, poslije njemačkog nacizma i boljševičkog komunizma, trenutno vlada pod legitimacionim pokrićem liberalne ideje „otvorenog društva“... Totalitarizam proističe iz određenog načina upotrebe ideje (uzeto u kantovskom smislu), tako da i za ovu posljednju varijantu, liberalno legitimisanog totalitarnog performansa, važi isto kao i za prethodne „nema slobode, za neprijatelje slobode“. Pri tome ja odlučujem ko je prijatelj, a ko neprijatelj“¹⁷ (Brdar, 2002; 163).

Mediji, prema Pjetru Pizariju („Dimni signali“), sve više funkcionišu kao ogromne mašine za proizvodnju i preradu događaja. Na sceni je postnovinarstvo čiji je osnovni medij internet sa laičkim novinarstvom, a ostali mediji su samo pojedinačni glasovi u poplavi ponude informacija. Postnovinarstvo počiva na pseudodogađajima i pseudoličnostima, na prenošenju konstruisanih priča u skladu s potrebama medija, njihovih vlasnika i oglašivača, a ne publike i aktuelnih dešavanja.

Postmoderni period (period globalizacije) je period **prividne slobode (bez odgovornosti)** i potrošačkog izbora, doba u kome su tradicionalne zajednice izgubile svoje običaje usljed širenja globalnog kapitalizma, period u kome je zbog ogromnog uticaja medijske simulacije nestala jasna granica šta je to realnost, a šta svijet medijske fikcije.

Literatura:

1. Brdar, M.: *Filozofija u Dišanovom pisaoru*, Izdavačka knjižarnica Zorana Stojanovića, Sremski Karlovci- Novi Sad, 2002;
2. Džouns, S.: *Virtuelna kultura*, Čigoja, Beograd, 2001;
3. Gocini, DŽ.: *Istorija novinarstva*, Clio, Beograd, 2001;
4. Itule, B. D., Douglas, A. A.: *News Writing and Reporting for Today's Media*, McGraw-Hill, 2000;
5. Krejg, R.: *Onlajn novinarstvo*, Clio, Beograd, 2010;
6. Miletić, M.: *Komunikološki leksikon*, Megatrend Univerzitet, Beograd, 2012;
7. Mils, R.: *Sociološka imaginacija*, Plato, Beograd, 1998;
8. Mil, S., DŽ.: *O slobodi*, Filip Višnjić, Beograd, 1988;